

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

בס"ד שעור מורה מורינו הרב יהודה גנס שליט"א שבת בא ע"ה:

בענין קידוש החודש בזמן הזה

- א. המצוה הראשונה שניתנה לישראל היא מצות קידוש החודש¹, וכמו שנאמר: "החודש הזה לכם ראש חדשים" – שקיבלו חז"ל שפירוש הכתוב הוא שהצטוו ישראל לקדש את החדשים, וכלשון החינוך: "כלומר, כשתראו חדושה של לבנה תקבעו לכם ראש חדש, או אפילו לא תראוה, מכיון שהיא ראויה להראות על פי החשבון המקובל²".
- ב. והנה התבאר מלשונו של החינוך שישנם ב' אופנים לקבוע את החודש, או ע"פ הראיה או ע"פ החשבון, וכמו שכתב הרמב"ם³ שכן קיבלו מסיני שכל זמן שיהיה בישראל ב"ד הגדול או ב"ד שנסמך על ידו יקדשו ע"פ הראיה, ואח"כ על פי החשבון.
- ג. אמנם כבר תמהו הראשונים מי מקדש בזמן הזה (שאינן לנו בית דין סמוך) את החדשים⁴, ונחלקו בביאור הדבר, שהרמב"ם⁵ כתב שבני ארץ ישראל ובית הדין בא"י⁶ הוא המקדש, ומחמת קידושו מתחייבים בזה כל ישראל⁷, והרמב"ן והחינוך כתבו שהלל הנשיא⁸ קידש כבר את כל החדשים עד ביאת הגואל.
- ד. והנה הרמב"ן⁹ האריך לתמוה על הרמב"ם, ותו"ד להקשות: א] איך יתכן לומר שלקדש על פי הראיה צריך ב"ד הגדול בדוקא, הלא ב"ד הגדול בטל מישראל ארבעים שנה קודם החרבן (משגלו מלשכת הגזית), ואילו עוד מאות שנים אח"כ קידשו ע"פ הראיה (עד זמן אביי ורבא, וכמ"ש הרמב"ם עצמו). ב] שאיך יתכן שב"ד שבא"י כיום מקדשים את החדשים, דהלא לקידוש צריך סמוכים, ובית הדין בא"י כיום אינם סמוכים.
- ה. ובישוב דעת הרמב"ם מהקו' הראשונה כתב במגילת אסתר, שדעת הרמב"ם שגם לאחר שגלו מלשכת הגזית נהג סנהדרין גדולה ודינה היה כב"ד הגדול, אלא שלא דנו דיני נפשות, עיי"ש.
- ו. ולכאורה יתכן לבאר באופן אחר, שאף לרמב"ם אולי בטל בית הדין הגדול, אולם כל הנסמכים מב"ד הגדול, ואף מי שהם סומכים אח"כ כולם באים מכח ב"ד הגדול, ועל כן כל זמן שלא בטלה הסמיכה הכל היה מכוחם.

¹ נחלקו הראשונים (הרמב"ם עם הבה"ג והרמב"ן) האם המצוה לקדש החודש ולעבר השנה היא מצוה אחת או ב' מצוות, ואכ"מ.

² חינוך ריש מצוה ד'.

³ קידוש החודש פרק ה' הלכות א-ג. ובסה"מ מ"ע קנ"ג.

⁴ אף שכללי החשבון נקבעו בודאי ע"י הלל השני בסוף תקופת האמוראים, וכמ"ש ברמב"ם שם, מ"מ דנו מי מחיל בפועל את הקידוש.

⁵ שם בהלכות קה"ח סוף פרק ה', ובסה"מ שם.

⁶ צ"ב אם כוונתו שהב"ד הגדול בא"י מקדש, או שהוא ע"פ כל בתי הדינים שבא"י.

⁷ וכתב הרמב"ם שלו יצויר שלא יהיה ב"ד באר"י (או ב"ד שנסמך באר"י) לא יתקדשו החדשים, אלא שהובטחנו שלא יקרה כדבר הזה.

⁸ השני בסוף ימי האמוראים.

⁹ בהשגותיו על סה"מ שם.

קהל עדת ישורון

י ר ו ש ל י ם

ז. ובישוב הקושיה השניה, יתכן דכמו דמצינו דדנים היום דיני ממונות ואף מגיירים וכו' מכח ד"שליחותיהו דסמוכים קעבדינן¹⁰, שנראה מדברי רש"י¹¹ שענין השליחות בזה היא נתינת רשות שלהם, וכעין סמיכה לחצאין¹², א"כ יתכן שאף הכח לקבוע את החדשים הוא משליחות הסמוכים, דחשובים אנו כסמוכים לענין זה, ועיין.

ח. ואמנם צ"ב לדעת הרמב"ם היכן מקדשים ב"ד כיום את החודש, שהלא לא מתאספים הב"ד לקדש את החודש.

ויש שדנו לבאר שאולי בברכת החודש מתקדש החודש לרמב"ם, ולכאורה קשה לומר כן, דהלא אין זו תקנה קדמונית כ"כ, וקודם שנהגו כך במה התקדש החודש, וצ"ב¹³.

ט. ושמא יש לדון דהזכרת החודש בתפילה באמירת יעלה ויבוא היא הקידוש להרמב"ם, דנראה דשונה גדר החיוב של יעלה ויבוא בר"ח מחיובו במועד, דבמועד חובת ההזכרה היא משום שהיום הוא מקרא קודש (דנכלל בזה גם חובה להזכירו בתפילה, וכמו שאמרו חז"ל¹⁴). משא"כ בר"ח (דאף דאיקרי מועד¹⁵ מ"מ לא מצינו שנקרא מקרא קודש) חובת ההזכרה היא כעין קידוש ב"ד, (ואולי אף לפרסם שהיום ר"ח).

י. ונראה להוכיח כן ממה שנאמר בגמ'¹⁶ דמי ששכח יעלה ויבוא בערבית של ר"ח אינו חוזר, משום ש"אין מקדשים את החודש בלילה", וכבר תמהו הראשונים¹⁷ דהתינת ביום א' דר"ח, אבל ביום ב' הלא כבר קידשוהו שמים, וכתב שם בתו' הרא"ש¹⁸ וז"ל: "וי"ל כיון שאין ראוי לקדש את החודש בלילה הלכך אין מחזירים אפילו ליל שלושים ואחד", ותירוצו צ"ב מה בכך שאין ראוי לקדש בזמן זה, וכמו שתמה על דבריו באור שמח¹⁹, אמנם להנ"ל מובנים הדברים, דמכיון שההזכרה בר"ח היא לפרסם שהיום ר"ח, וכעין קידוש ב"ד, על כן בזמן שאין ראוי לקידוש ב"ד אין ההזכרה מעכבת²⁰.

¹⁰ כדאמרו חז"ל בגיטין פח: ובש"ד.

¹¹ גיטין פח: ד"ה קעבדינן.

¹² דהלא כל ענין הסמיכה היא נטילת רשות, וכמבואר בסנהדרין ה:.

¹³ ובשקל הקודש כתב בשם ערוך השלחן דהוא ע"י שבני אר"י מתנהגים ע"פ זה, וצ"ע.

¹⁴ [עוד כתב שם בשמו, דאפי' יש באר"י רק הדייטות, וצ"ע דמל" הרמב"ם בשה"מ נראה דהוא לעיכובא שיהיה ב"ד באר"י, וצ"ב ר"ה לב., עיי"ש.

¹⁵ כדאיתא בגמ' בסוף תענית ובכ"ד.

¹⁶ ברכות ל:

¹⁷ עיין תו' שם ובתוס' רבינו יהודה ובתוס' הרא"ש.

¹⁸ וכעין זה בתוס' רבינו יהודה שם.

¹⁹ פרק י"א מתפילה הלכה י'.

²⁰ והנה מפורסם חידושו של רבי אבלי פאסוועלער שהובא בחיי אדם שצייד דבילי ר"ה י שלא אמר המלך הקדוש לא יחזור משום שאין מקדשים את החודש בלילה [ועיין שעה"צ סי' תקפ"ב ס"ק ד' שתמה על דבריו], ולהנ"ל לכא' לא נאמר טעם זה רק לגבי הזכרת ר"ח, ועיין.